

НАУКОВА СПІЛЬНОТА

www.spilnota.net.ua

СТО ДЕСЯТІ ЕКОНОМІКО- ПРАВОВІ ДИСКУСІЇ

Серія: Соціальні та гуманітарні науки

ISSN 2522-963X

Google Scholar

**Матеріали міжнародної науково-
практичної інтернет-конференції**

AKADEMIA NAUK STOSOWANYCH
WYŻSZA SZKOŁA ZARZĄDZANIA I ADMINISTRACJI
W OPOLE

16-17 липня 2026 р.

**Тернопіль, Україна – Ополе, Польща
2026**

УДК 001 (063)

Сто десяти економіко-правові дискусії. Серія: Соціальні та гуманітарні науки: матеріали Міжнародної мультидисциплінарної наукової інтернет-конференції (м. Львів, Україна, м. Ополь, Польща, 16-17 липня 2026 р.) / редкол. : О. Патряк та ін. ГО “Наукова спільнота”, WSZIA w Opolu. Львів : ФО-П Шпак В.Б. 77 с. ISSN 2522-963X.

В збірнику опубліковані доповіді авторів з соціальних та гуманітарних наук, які оприлюднені на сайті www.spilnota.net.ua.

Оргкомітет:

ГО «Наукова спільнота»

Патряк Олександра Тарасівна, кандидат економічних наук, ЗУНУ;

Шевченко (Огінська) Анастасія Юрївна, кандидат економічних наук, директор ТОВ «Школа для майбутнього»;

Яремко Оксана Михайлівна, кандидат юридичних наук, доцент, ЗУНУ;

Станько Ірина Ярославівна, кандидат юридичних наук, адвокат;

Назарчук Оксана Михайлівна, доктор філософії (Ph.D.), ННІ «Юридичний інститут КНЕУ імені Вадима Гетьмана»;

Гомотюк Оксана Євгенівна, доктор історичних наук, професор, ЗУНУ;

Біловус Леся Іванівна, доктор історичних наук, кандидат філологічних наук, професор, ЗУНУ;

Ребуха Лілія Зіновіївна, доктор педагогічних наук, кандидат психологічних наук, професор, ЗУНУ;

Недошитко Ірина Романівна, кандидат історичних наук, доцент, ЗУНУ;

Стефанишин Олена Василівна, кандидат історичних наук, доцент, ЗУНУ;

Ухач Василь Зіновійович, кандидат історичних наук, доцент, ЗУНУ;

Яблонська Наталія Мирославівна, кандидат філологічних наук, старший викладач, ЗУНУ;

Савчук Надія Антонівна, кандидат психологічних наук, доцент кафедри соціогуманітарних технологій ЛНТУ

Рудакевич Оксана Мирославівна, кандидат філософських наук, ЗУНУ;

Русенко Святослав Ярославович, викладач, Відокремлений структурний підрозділ «ФКЕПІТ ЗУНУ».

Адреса оргкомітету:
79016, м. Львів, а/с 1621
E-mail: spilnota.net.ua@ukr.net

Тексти опубліковано у авторській редакції. Відповідальність за достовірність наданої інформації несуть автори, їхні наукові керівники та рецензенти.

Всі права захищено. У разі будь-якого використання опублікованих матеріалів посилання на джерело є обов'язковим.

ISSN 2522-963X

© ГО “Наукова спільнота” 2026

© Автори статей 2026

*Мінаєв Андрій В'ячеславович,
кандидат історичних наук, доцент
кафедри всесвітньої історії
Чернівецького національного
університету імені Юрія Федьковича
ORCID: 0000-0002-1968-927X*

ГЕНРІ СЕНТ-ДЖОН БОЛІНГБРОК ПРО «СЕНС ІСТОРІЇ»

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<https://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-5701/>

Сьогодні ім'я Генрі Сент-Джона Болінгброка мало кому відоме за межами вузької когорти фахівців-істориків, а якщо й відоме, то зазвичай як персонажа всесвітньо відомої п'єси «Стакан води» французького драматурга Ежена Скріба (1791 – 1861 рр.) та її екранізацій. Виведений у цьому творі образ державного діяча, хоча й нібито базується на умовно-історичному тлі, однак при цьому є досить далеким від оригіналу, адже, з одного боку, він виступає там як хитромудрий, але безпринципний політик-інтриган, з іншого ж, цинічно визнає випадковість свого потрапляння у владу: *«як Генрі Сент-Джон, якого колись вважали чепуруном та дурнем, став міністром? Тому що я знав найновіший танок – сарабанду. І знаєш, чому я втратив владу? Бо застудився»* [8, р. 11-12].

Між тим, справжній Болінгброк був значно ширшим і талановитішим за відведені йому Скрібом межі. Так, на думку української дослідниці Г. Хлібовської, *«займаючи посади військового міністра впродовж 1704-1708 рр. та державного секретаря (міністра закордонних справ) Англії в 1710-1714 рр., він стояв біля витоків нового міжнародного порядку»*, побудованого на принципі *«рівноваги сил»* [4, с. 88-92]. Відомий український історик Л. Зашкільняк назвав його мислителем, який, попри суперечливі оцінки цієї постаті, *«вніс у філософсько-історичну думку Просвітництва оригінальні думки»* [3, с. 90]. Він же наголошував на тому, що міркування і твори Болінгброка *«були відомі французьким просвітникам, зокрема, Вольтеру, ще до публікації і вплинули на*

формування їхнього світогляду» [3, с. 90]. Британський історик Дж. Х. Брамфіт зауважував, що навіть інтерес Вольтера до історії, вірогідно, був посилений візитом останнього в 1722 р. до Болінброка (на той час уже вигнанця з Батьківщини); принаймні, залишились захоплені свідчення Вольтера про те, наскільки глибоке враження на нього справили знання як давньої, так і нової історії, продемонстровані цим діячем [6, р. 7]. Інший британський дослідник Р. Шеклтон, підкреслюючи дуже великий вплив Болінброка на Монтеск'є [9, р. 54], зауважував, що останній, зокрема, саме під цим впливом вивів доктрину розподілу влади [9, р. 298]. Своїм «керівником, філософом і другом» називав Болінброка (під чийм впливом написав відомий «Есей про людину») видатний англійський поет Александер Поп [1, с. 278-279]. Дослідниками висловлюється припущення, що саме Болінброк став прототипом (чи, принаймні, одним із прототипів) свіфтівського Гуллівера. Так, британський історик Ч. Ферс проводив очевидні паралелі між долями Болінброка та Гуллівера: *«Як і Гуллівер, Болінброк поклав край великій війні та уклав мир «на дуже вигідних умовах» для своєї країни, але його політичні опоненти засудили його за те, що він не довів війну до повного підкорення ворога. Його звинуватили у зрадницьких стосунках з послами Франції, як Гуллівера – з послами Блефуску. Гуллівер утік з Ліліпутії, бо відчував, що не зможе отримати справедливого суду, ... Болінброк заявляв, що втік з Англії...»* з тих же міркувань [7, р. 244].

Той факт, що настільки блискучий інтелектуал свого часу надовго опинився в забутті, за влучним висловом відомого радянського історика М. Барга, завдячує наступним чинникам його біографії: *«Болінброк – практичний політик занепасти славу Болінброка – політичного письменника; людина з досить хиткими моральними принципами – дуже принципового у своїх поглядах мислителя; честолобець і кар'єрист відтіснив на задній план філософа, що на схилі років сумно іронізував над поривами та пристрастями своєї бурхливої молодості»* [1, с. 278].

За влучним твердженням відомої української історикині Н. Яковенко, історія *«за доби Просвітництва переживає свою першу «філософізацію, себто вперше намагається пояснити «сенси історії» за допомогою раціональних і логічно впорядкованих операцій...»* [5, с. 103]. Не буде помилкою вважати, що одним із перших інтелектуалів, який розпочав переосмислення вивчення історії саме у просвітницькому дусі,

був Болінгброк. Свої думки про «сенс історії» він виклав у «Листах про вивчення і користь історії» [2].

Історія для Болінгброка – це *«філософія, яка вчить за допомогою прикладів, як поводитись у будь-яких обставинах»* [2, с. 25]. Ця думка була типовою для просвітників, утім, Болінгброк висловив її раніше за багатьох інших. При цьому він наголошував: дуже важливо не сліпо копіювати вчинки історичних діячів минулого, а розуміти сенс і причину цих вчинків, тобто, фактично, говорячи сучасною мовою, зважати на історичний контекст [2, с. 25-26]. Характерно, що одну з переваг вивчення історії він вбачав у тому, що вона дає можливість побачити закономірності та причинно-наслідковий зв'язок там, де обмежений в часі особистий досвід людини бачить лише випадковості: *«Досвід є двічі недосконалим: ми народжуємося надто пізно для того, щоб бачити початок, а помираємо зарано, щоб бачити кінець багатьох явищ. Історія долає обидва ці недоліки»* [2, с. 19-20].

Погляди Болінгброка на предмет історичного дослідження, історичні джерела та метод були досить новаторськими, які надовго випередили свій час. Ось, наприклад, його міркування щодо предмету: *«Людина є предметом будь-якої історії; щоб добре її знати, ми повинні бачити і зрозуміти її в усіх віках, в усіх країнах, в усіх державах, у житті і смерті – і тільки історія може нам так її зобразити. Тому будь-яка історія – цивілізованих і нецивілізованих, древніх і сучасних народів... – будь-яка історія, що досить детально зображує вчинки та характери, корисна для того, щоб познайомити нас із нашим родом, тобто з нами самими»* [2, с. 62].

Не менш глибокими та новаторськими були його ідеї щодо історичних джерел та методу. Болінгброк підкреслював, що історія минулого (як світська, так і духовна) є часто свідомо перекручена чи сфальшована в історичних джерелах, тому завжди потрібно одні версії подій співставляти з іншими та шукати історичну істину *«не на єдиному свідоцтві, а на збігу свідоцтв»*; якщо ж збігів немає, то не варто довіряти жодній з версій минулого [2, с. 46-49]. Він закликав ставитись критично до будь-яких історичних джерел: *«Критика... знаходить у різних авторів всю історичну правду, яка лише частково могла б бути знайдена в кожного з них окремо; критика переконує нас у своїй правоті, коли вона базується на здоровому глузді та викладається безпристрасно»* [2, с. 49].

Виходячи з цього, він закликав використовувати для історичного пізнання різноманітні, навіть тенденційно викладені джерела, звісно, за умови, якщо читати і сприймати їх саме критично: *«Навіть памфлети, написані представниками різних сторін і з різних приводів в ході наших партійних спорів, та історичні твори, що заслуговують на довіру не більше, ніж памфлети, допоможуть вам дійти істини. Читайте їх з підозрою..., бо вони заслуговують на підозру; не звертайте увагу ні на епітети, які роздаються, ні на вирoki, які вимовляються; нехтуйте будь-якою декламацією, зважуйте на аргументи та звертайтеся до фактів»* [2, с. 161].

Отже, варто підсумувати, що Генрі Сент-Джон Болінгброк висловив свого часу низку глибоких міркувань про роль історичного пізнання, предмет історії, історичні джерела та метод їх дослідження. Ці міркування випередили його епоху, стали важливим кроком формування та розвитку методології історичної науки і в деяких своїх аспектах зберігають цінність і дотепер.

Література:

1. Барг М. Историческая мысль английского просвещения: Болингброк. Болингброк. Письма об изучении и пользе истории / Пер. С. М. Берковской, А. Т. Парфенова, А. С. Розенцвейга. Прим. Ф. Н. Арского, Т. А. Павловой. Статья и общая редакция М. А. Барга. М.: Наука, 1978. С. 274-315.
2. Болингброк. Письма об изучении и пользе истории / Пер. С. М. Берковской, А. Т. Парфенова, А. С. Розенцвейга. Прим. Ф. Н. Арского, Т. А. Павловой. Статья и общая редакция М. А. Барга. М.: Наука, 1978. 360 с.
3. Зашкільняк Л. Методологія історії від давнини до сучасності. Львів: Львівський державний університет ім.. Ів. Франка, 1999. 224 с.
4. Хлібовська Г. Англійський мислитель Генрі Болінгброк (1678-1751 рр.) про принцип «рівноваги сил» у міжнародних відносинах. Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія: історичні науки. Луцьк. 2017. № 4 (353). С. 88-93.
5. Яковенко Н., Вступ до історії. Київ: Критика, 2007. 375 с.
6. Brumfitt J. H. Voltaire: Historian. [1st ed. reprinted]; with new preface, London: Press at Oxford University Press, 1970. X, 178 p.

7. Firth C. H. The Political Significance Of Gulliver's Travels. Proceedings of the British Academy, Vol. IX (1919). Oxford University Press, 1919. Reprinted 1974. Gloucester, Massachusetts: Peter Smith, 1974. P. 237-259.
8. Scribe E. A glass of water / translated by R. Cornthwaite. Lyme, New Hampshire, 1995: A Smith and Kraus Book, 1st ed., 1995. XIV, 91 p.
9. Shackleton R. Montesquieu: A Critical Biography. Oxford. Oxford University Press, 1961. XV, 432 p.

Наукове видання

Сто десяти економіко-правові дискусії
Серія: Соціальні та гуманітарні науки
Рік заснування – 2014

Видання виходить 11 разів на рік

Відповідальний за випуск *У.О. Русенко*
Комп'ютерне верстання *О.В. Ковальський*

Підписано до друку 27.07.2026.
Формат 60х84/16. Папір офсетний. Друк на дублікаторі.
Умов.-друк. арк. 4,5. Обл.-вид. Арк 4,95.
Тираж 60 прим.

ГО «Наукова спільнота»
вул. Загребельна, 23, м. Тернопіль, Україна, 46027
Код ЄДРПОУ 41522543
Тел.: 097 907 49 70
E-mail: rusenkos@ukr.net

Віддруковано ФОП Шпак В.Б.
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до
Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів
видавничої продукції серія ДК№7599 від 10.02.2022
Свідоцтво про державну реєстрацію № 073743
СПП № 465644
Тел.: 097 299 38 99
E-mail: tooums@ukr.net